

Zelei Miklós

Éri-Halász Imre

Életrajz nélkül halálrajzot? Rajta, Umil, mutasd meg, mit tudsz! Ubul, Údó, Ugocsa, Ugod, Ugor, Ugron, Ulászló, Ulrik, Umberto, Umil. Bár lehetséges, hogy egy lexikon inkább nő. Akiben mindnyájan benne vagyunk. Anya. Akkor meg: Uljana, Ulla, Ulrika, Umil.

Se így.

Se úgy.

Erg Ágoston, erdélyi menekült magyar, 1905, Szatmárnémeti. Utána is csupa irodalmi hely. Máramarossziget, bezárt iskoláival, elnémított zsinagógáival és megnyílt börtönmúzeumával. Amivel tudunk, büszkélkedünk. Rácsok a posztamensen. De szép rács! Meghívó. Klasszikus rácsmuzsikaest. A francia szlengben a börtön harpe. Hárfa. Bonjour! Jól sikerült a kivégzés? Nagyon örülök. Tudtam én, hogy van itt színvonal. Numerus Szeged, clausus Bécs, orvosi Pádova, egyetem Róma, munka Milánó... Ugyanez visszafelé. Milánó, Róma, Pádova, Bécs, Szeged. S talán Sziget is még. De nem hozta vissza, amit tanult. Nem csinált vele semmit. Nem ment Amerikába. Öngyilkos lett. Állítólag. Hogy zsidó származása miatt ne zaklassák, belépett a Frateres Misericordiae szerzetes rendbe és megölte magát. Állítólag. Menekült zsidó. Magyarországról.

Es ennek a címszónak: Éri-Halász Imre kellene következnie. De nem következik.

Két kinyírt zsidó egymás alatt?

Ó Budapestről való.

Született Nyíregyházán. Szatmárnémeti testvérvárosa. Egymás mellett a jövőben, ahonnan elrabolták őket. Eltűnt nemzedékek. De kerüljük inkább a szépitő kifejezést.

Eltüntetett.

„Több a lelemény ezekben az elnevezésekben: zebra (=fogoly), házmester (=álkulcs), emeletes zсарu (=lovás rendőr), pacsirta (=csendőr); bizonyára azért, mert tollat visel sisakjánál. Nem rossz az aviatikus és a frakk sem. Az előbbi tudvalevően a levegőből élő embert jelöli; az utóbbi a kocsmai adósságot (mert könnyen ottfognák érte az ember ruháját).” Éri-Halász Imre: *A nyelv törvénytelen gyermekei. Argot-szavak franciában és magyarban.* Magyar Nemzet, 1943. szeptember 24. Már az összes zsidótörvény hatályba lépett, és még mindig a magyar nyelvet csiszolgatja.

Döcög az idő. Szárnyvonalon. 1938. május 29., 1939. május 5., 1941. augusztus 8. Megy a gőzös, megy a gőzös. A Halál a masiniszta. Jó szakmunkás. Ismeri a pályát. A gépezetet. Kattog a váltókon. Vagy kattognak a váltók? Sípól, fűtyül, csühög, kőpi a szikrát, a gőzt. Kigyullad, befullad minden.

Vedd ezeket a betűket.

Borítékba teszem. Megcímezem önmagamnak. Elviszem a postára. És izgatottan várom, hogy érkezik.

Azon az úton válik a történetünk ketté?

Te áldozat.

Én tettes.

Én örök tettes.

Te örökáldozat.

Te választott.

Én kiválasztó.

Vedd ezeket a betűket. Irgalmas legyen hozzánk az Úr.

Nem segít minket az oximoron, a metonímia, a transzmutáció, az immutáció, irónia, morónia. Meg nem született fia nem lett tanárom a főisin, nem tudtunk beszélgetni róla, hogy melyik a jobb megoldás: kattog a váltókon vagy kattognak a váltók. Nem jártam hozzá stilgyakra délutánonként, a leghülyébb időpontokban, amiket a tanulmányi osztály csak ki tudott találni, nem gyakta meg az évfolyamon a csajokat, akik között a legnépszerűbb stílusalakzat a háton fekvés volt, de a szorgalmasabbja tudott sok egyebet még. Nincsenek folytatások. Csak be nem fejezett történetek. A nincs korma, a nincs hangzavara. A semmi sztárjai. A szobi okmányiroda. Micsoda kuplé születne ebből! Szobi komp, szobi rév, szobi szörp, Sobibor.

De ne fáradjon, nem kell odáig menni. Külföldre? Itthon öljük meg. A hóhelyzet Zalában. A köd. Ott a haláliroda, ott kell jelentkezni, sorszámot húzni.

A kollektív büntudat és a halálvágy összefüggései. Valójában azt akartam írni: összefüggéstelenségei. De a meg nem született fiúból lett stilgyakvez beszól: hogy lehet ilyen hülye szót leírni? Összetelenfüggésgie! Összefüggéstelensie. Nyáron siel. Én meg örökké elcsúszom. Lezuhanok. Szuicid fohászaim reggelente. Újjászületési rémálmaim. Szenvedésverseny. Igyekszem elhagyni olykor. A kitolási szakasz, hogy a végén forgóajtó, egész életemben születni kell.

Egy sír és más semmi.

Akinek meg nincs sírja, annak mindenütt sírja van. Bárhol föltámadása. De nem vagyok biztos abban, hogy ez így lehet. Csak дума. Írói fogás egy bőröndfűlön: *„Hamarosan találtunk számára búvóhelyet egy dunántúli kisoárosban. A Kelenföldi pályaudvarra magam vittem ki bőröndjét, hogy feltűnés nélkül léphessen ki a csillagos házból; azután levelezéssel is alátámasztottuk álcázott létének hitelét.”*

Még nem takarják el a lombok. Az ablakomból évtizedek óta a Kelenföldi pályaudvarra látok. Először a sínek, aztán az épület, most a metró építkezése is. A mozdonyok áramszedőinek ámornyíl villámai a sötétben. Keresztury Dezső meg a bőrönd. Talán villamoson. Ennyit tudtunk segíteni. Hogy vittük a bőröndöt. Horthy Miklós út, Vasút utca, koponyák hegye: *„Levelei egyre nyugtalanabbak lettek, s egyszer, már nem is postán, megkaptuk utolsó küldeményét, benne egy »Halálom esetén felbontandó« jelzésű levéllel. Megriadt, elhagyta biztos menedékét, régi ismerőse, aki, mint írta, »elég csúnyán viselkedett velem az utolsó hónapokban«, cserbenhagyta; elvesztette önuralmát, s feladta magát a németeknek.”*

Haláliroda. Még üldögelni az előtérben, diskurálni, rejtvényt fejteni, de vízszintesen is, függőlegesen is ugyanaz jön ki.

Haláliroda. Muskáтли nyáron ablakok. Sorban állás. Egy pedáns, lelkiismeretes férfi, amilyen a meg nem született stilgyakvezetőm apja is, a halálírodán sok tapasztalatot gyűjthet. Noteszébe számos hatásos fordulatot feljegyezhet.

Haláliroda. Aki nem tartja meg a rendet, előreküldik. Aki megtartja, az is odaér.

*

Az idézetek forrása: Keresztury Dezső: *Éri Halász Imre*. In. „S két szó között a hallgatás...” Magyar mártír írók antológiája. Válogatta és szerkesztette Keresztury Dezső és Sik Csaba. Első kötet. Magvető Kiadó, Budapest, 1970, 231. p. (Az író neve ebben a könyvben kötőjel nélkül szerepel.)

Éri-Halász Imre Nyíregyháza, 1900. május 19. – Zalaszentgrót, 1945. január vége, író, újságíró. A húszas évek elején a *Reggel* című hétfői lap belső munkatársa volt. Novelláit napilapok közölték, bemutatták kabarédarabjait és vígjátékait. Első, *Meddig fogsz szeretni?* című vígjátékát a Belvárosi Színház mutatta be. *A tetovált nő* című vígjátéka a Vígyszínházban került színre. Legnagyobb sikerű színpadi munkáját, az *Egy csók és más semmi* című zenés komédiáját a Magyar Színházban játszották Békeffi István verseivel és Eisemann Mihály zenéjével (1933). A Magyar Televízióban újraírt formában sugározták (1978). A belőle készült filmet 1941-ben mutatták be, rendezte Ráthonyi Ákos. *Ki ne mondja!* című, a közhelyszellemesség ellen írt munkája (Budapest, 1943) a *Közhelyszótár* előfutárának tekinthető. A nyilas terror idején Zalaegerszegen keresett menedéket, 1945 januárjában Zalaszentgróton nyoma veszett. Következő, *A színdarabírás mestersége és művészete* című könyve már nem jelent meg. *No comment.*